

УДК 152.3

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ І СВІТУ В ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИХ КОНЦЕПЦІЯХ ЗДОРОВ'Я

Інна Галецька

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів 79000, Україна, kafilos@franko.lviv.ua*

Людина – це буття-у-світі, неперервність процесу якого неподільно пов'язана зі самістю людини та її світом як контекстом життя. Чотири основні виміри екзистенції людини – фізичний, психічний, соціальний та духовний – є окремими вимірами життя. Кожен з цих вимірів є відносно незалежною системою реляцій зі світом, його переживання й формування власних установок щодо цього. Самість забезпечує інтеграцію окремих вимірів та їхній взаємовплив. Дисфункція одного з вимірів може поєднуватися з розладами окремого аспекту здоров'я. Дисфункція самості супроводжується порушеннями всіх складових здоров'я. Провідною передумовою здоров'я є істинність існування: автентичність, пов'язана з відчуттям авторства життя; усвідомлення власного способу конструювання світу й відкритість світові; розуміння ймовірного характеру буття.

Ключові слова: екзистенційно-феноменологічна психологія; психічне здоров'я; психологічне здоров'я.

Екзистенційно-феноменологічний напрям у психології виник на початку ХХ ст. й формувався як підсумок розвитку європейської наукової думки ХІХ ст.: екзистенціалізм розглядають як своєрідне відображення соціальної й духовної кризи суспільства, феноменологічний підхід – як протипагу та альтернативу надмірній біологізації ества людини в класичному психоаналізі. Теоретичними витокami екзистенційно-феноменологічної психології є філософський ірраціоналізм Шопенгауера й К'єркегора, філософія життя Ніцше, інтуїтивізм Бергсона, екзистенціалізм Хайдеггера, феноменологічна психологія Гуссерля, філософська онтологія Шелера, психоаналіз Фрейда і Юнга. Розвиток екзистенційно-феноменологічного напрямку психології в Європі пов'язаний, насамперед, з іменами Карла Ясперса, Людвіга Бінсвангера, Медарда Босса, Віктора Франкла та Альфріда Ленгле. На американському континенті екзистенційно-феноменологічні ідеї розвивали в межах гуманістичної психології Карл Роджерс, Абрахам Маслоу, Ролло Мей та Ірвін Ялом. Визначальний вплив на формування екзистенційної психології в Європі мало ознайомлення Л. Бінсвангера та М. Босса (які починали свою практику з ортодоксального психоаналізу) з фундаментальною онтологією Мартіна Хайдеггера; на розвиткові екзистенційного напрямку в Америці більше позначилися погляди С. К'єркегора, Ж.-П. Сартра та М. Мерло-Понті [1]. Екзистенційну психологію аж ніяк не потрібно ототожнювати з екзистенційною філософією, з огляду на суттєві відмінності теоретичних традицій та термінології [2], зумовлені, на-

самперед, відмінностями об'єкта філософії та психології. Сьогодні близькість екзистенційно-феноменологічних та гуманістичних концепцій стала передумовою їхньої інтеграції в екзистенційно-гуманістичний напрям психології. Обидві концепції по-різному трактують початкові задатки людини. Гуманістична психологія стверджує, що людина за своєю природою відвічно добра, а джерело зла перебуває в зовнішній реальності (К. Роджерс, А. Маслоу). Екзистенційний підхід ґрунтується на переконанні, що нема апріорної схильності людини до добра чи зла: вона сама обирає, сама творить те чи інше, є відкритою і до добра, і до зла (Р. Мей) [3]. «Якщо людина хоче прийти до самої себе, її шлях пролягає через світ» (В. Франкл) [4, с. 120]. Цей світ наповнюють і реальна загроза, і позитивні ресурси можливостей та альтернатив. Вирішуючи проблему вибору й зробивши його, людина сама формує себе й відповідає за свій вибір (В. Франкл) [4, 5].

Екзистенціалізм часто звинувачують у песимізмі й натуралізмі. Однак основні положення екзистенційної психології – що «існування передує сутності» (Ж.-П. Сартр), а людина сама визначає себе і своє життя – спростовують ці зауваження. «Екзистенціалізм – це гуманізм (Ж.-П. Сартр)» [5] і реалізм. Реалізм – як властивість психології дорослого. Аналогія, яку слідом за В. Франклом [4] та А. Унгерсмом розглядає Д. Леонт'єв, простежуючи появу психологічних напрямів як відображення онтогенетичного розвитку індивіда: психоаналіз Фрейда – психологія дитини, оскільки дорослу людину не розглядають як справді дорослу; психологія Адлера – психологія підлітка з акцентуацією ідеї самоствердження й проблеми соціалізації; особистісно-орієнтований підхід Маслоу й Роджерса – психологія щасливої дитини, проблемою якої є лише розвиток власної особистості; екзистенційна психологія – психологія дорослого [2]. Одним з фундаментальних положень екзистенційної концепції є індетермінізм [7]. Сутність цієї ідеї – у запереченні однозначної детермінації буття людини силами природи, визнанні особистої відповідальності людини та її здатності визначати власне життя [8] завдяки притаманній їй мотивації самотворення й самовизначення [7].

Стрижневою проблемою екзистенційно-феноменологічного підходу, як і екзистенційної та феноменологічної філософії, є проблема людини й світу, сенсу життя, його віднаходження чи втрати. Іншим є розуміння в екзистенційно-феноменологічній психології сутності взаємин людини і світу: відкинуто фрагментарне вивчення особистості як системи механізмів психомоторних реакцій та факторів соціальних ролей. Зрештою, екзистенційній психології загалом не притаманно вживати термін «Особистість»: йдеться про Людину. Екзистенційно-феноменологічна психологія аналізує спосіб існування людини у світі, застосовуючи феноменологічний метод. Людина існує тільки сам на сам зі собою, Богом, власною смертю та абсурдністю існування [9]. Людина сама себе вибирає і її визначає те, як вона створює своє існування у світі. Фундаментальними характеристиками людини є спрямованість у майбутнє та воля. В основі феноменологічного підходу – розуміння унікальності існування людини у світі та унікальності її власного світу. Поєднання екзистенційного та феноменологічного підходів дає змогу розглянути проблему «Людина і світ» у дискурсі взаємин двох світів: феномено-

логії внутрішнього світу людини та світу зовнішнього, який людина створює собі, знаходячи сенс життя. Феноменологія розглядає екзистенцію людини, висвітлюючи феномени, що належать їй індивідуальному світові. Розмежувати екзистенцію й феноменологію неможливо: вони реципрокні та неподільні. Названі основні принципи розуміння буття людини у світі визначають сутність екзистенційно-феноменологічних концепцій здоров'я (його досліджують шляхом аналізу життєвого світу та способу існування людини у світі) [1; 10; 11].

У сучасних наукових теоріях здоров'я людини трактують як поліфакторний інтегральний феномен, модуляційну роль у складній системі якого відіграють психологічні чинники. Екзистенційно-феноменологічні концепції розглядають здоров'я загалом і психічне та психологічне зокрема як вияв автентичності буття людини: стверджують первинність буття людини у світі, взаємодія з яким породжує в кожній людині базові екзистенційні проблеми, стрес і тривогу. Здатність людини подолати ці проблеми визначає повноту буття і є аналогом психологічного здоров'я.

Виявом і передумовою здоров'я є когерентність індивідуального світу людини і світу загалом. У Хайдеггера ця думка виявляється у виокремленні двох модусів існування – справжнього й несправжнього. «Справжня» людина живе у злагоді зі самою собою, не мислить шаблонами, уникає колективних стереотипів [9]. Однією з цілей екзистенційної психології є відновлення автентичності особистості, тобто відповідності її буття-у-світі власній внутрішній природі. Засобом такого відновлення вважають самоактуалізацію – прагнення людини до якомога повнішого виявлення своїх особистісних можливостей.

Екзистенційна психологія безпосередньо пов'язана з поглядами екзистенційної філософії, однак процес формування екзистенційних психологічних концепцій чимало завдячує дослідженням психічних розладів та патології особистості. Швейцарські психіатри Л. Бінсвангер і М. Босс, британські А. Ленг і Купер, австрійський психотерапевт В. Франкл, американські Р. Мей, І. Ялом, К. Роджерс, Дж. Б'юдженталь свої висновки обґрунтовують клінічними спостереженнями та досвідом роботи в психотерапії. Феноменологічний підхід теж бере свій початок у психіатричній практиці. Феноменологічний метод дослідження психічних розладів, що його запропонував Карл Ясперс, використовує феноменологію як метод опису внутрішнього світу хворого та аналізу психологічних феноменів. «Загальну психопатологію» Ясперса, опубліковану 1913 року, визнано однією з найвагоміших праць із психіатрії, її доопрацьований варіант багато разів перевидавали різними мовами. Обґрунтовуючи феноменологічний підхід, Ясперс намагається розкрити таємниці психічних розладів і пояснити феномени поведінки, як вони виявляються в безпосередньому власному сприйманні. Екзистенційний підхід розглядає буття людини у світі, феноменологічний – закономірності внутрішнього світу, а когерентність цих двох модусів буття людини визначає рівень та особливості її здоров'я.

Екзистенційний аналіз Бінсвангера, за визначенням автора, є феноменологічним аналізом актуального людського існування – з урахуванням усієї повноти й

унікальності екзистенції людини. При цьому світ розглядають як структуру значущих взаємин, яку створює сам суб'єкт. Бінсвангер визначає три модуси буття-у-світі: *Umwelt* – фізичний світ, у якому перебувають усі живі організми; *Mitwelt* – соціальний світ, сфера спілкування з іншими людьми; *Eigenwelt* – світ самоті (психологічної + тілесної), властивий тільки людині. Основою єдності всіх модусів (коіпопіа) є світ самоті. Порушення єдності модусів виявляється неврозами. Фундаментальне поняття екзистенційної психології – *Dasein*, буття-у-світі – є тим феноменом, який забезпечує взаємодію людини й середовища, відновлює єдність людини у світі. Уся структура людського існування базується на цьому понятті. *Dasein* не є окремою характеристикою властивостей людини, а охоплює людське існування як вичерпну цілісність. Водночас *Dasein* є індивідуальним для кожної людини, бо, згідно з Бінсвангером, нема єдиного простору і єдиного часу, а є стільки часів і просторів, скільки існує суб'єктів. *Dasein* конструює свій світ на підставі смислового контексту екзистенції, знаходить свій світ і своє «Я». Після чого або осягає свій світ і своє «Я» у відкритому ставленні й спрямованості до майбутнього, усвідомлюючи модус своєї «занедбаності», тобто свою «тут і зараз фактичність», або здається власному світові, керуючись, ніби ззовні, власним модусом упорядкування світу. Перший варіант є ситуацією душевного здоров'я, другий – душевної хвороби. Згідно з концепцією Бінсвангера, душевне здоров'я наявне в разі усвідомлення власного способу впорядкування світу (констатування), що визначає відкритість до наявних можливостей. Що більшим є охоплення власним способом упорядкування світу, то вираженішою є душевна хвороба; цілковите охоплення власним світом виявляється психозом та галюцинаціями: людина бачить лише те, що дозволяє її «проект», не сприймаючи жодної інформації ззовні адекватно. Щоб зрозуміти людину, необхідно зрозуміти її буття-у-світі, взаємозв'язок самоті й світу людини як контексту життя. Екзистенція людини (буття-у-світі) має чотири основні виміри: фізичний, соціальний, психологічний та духовний. Кожен з цих вимірів є місцем зустрічі людини зі світом, переживання світу й формування життєвих установок [1; 8; 9].

Упорядкування вимірів як статично завершених «світів» виявляється обмеженням свободи трансценденції, спричинюючи неавтентичність, що знаходить своє вираження у хворобах. «Хвороба» і «здоров'я», «нормальність» і «ненормальність» – значення цих понять чимало залежить від розуміння людини загалом, а не тільки від медичного погляду. Відмовляючись від біологічного критерію психічного «здоров'я» чи «хвороби», Бінсвангер звертається до визначених Хайдеггером модусів «справжнього» і «несправжнього» існування. Головною характеристикою психічного здоров'я Бінсвангер вважає трансценденцію – вихід за власні межі. Справжність буття можлива лише в разі відкритості людини майбутньому і світові. Якщо порушено цілісність існування, модус «занедбаності» домінує над усіма іншими, обмежує свободу й трансценденцію, зумовлює неспроможність бачити ймовірнісний характер буття («буття-можливості») й констатувати статично завершені світи [1; 8; 9; 10; 11], дійсність людина трактує як наслідок детермінації минулим, а не власними діями.

Свободу людини розглядають як можливість повернення людини до природи/відкритості людини природі, що вважають передумовою здоров'я. Здоров'я – як фізичне, так і душевне – ототожнюють із відчуттям внутрішньої узгодженості з власними діями, постійним діалогом із внутрішнім і зовнішнім світами, автентичним існуванням, відчуттям авторства життя. Хворобу трактують як стан людини, що відмовилася від вільного проектування власного майбутнього внаслідок фанатичного прагнення до недосяжного ідеалу бути іншою, ніж є насправді. Психічні хвороби – результат втрати неперервності самостановлення; крайній ступінь недійсності, віддалення від вільної трансценденції [8].

Альфред Ленгле вважає визначальним критерієм психічного здоров'я спроможність жити у внутрішній злагоді, як вияв активізації автентичної свободи та відповідальності, актуалізацію здатності духовного виміру людини спілкуватися із зовнішнім та внутрішнім світами й віднаходити адекватний ситуації спосіб поведінки й автентичної внутрішньої позиції [10].

На основі екзистенційного підходу Босс розробив загальну теорію психологічного навчання для медицини і Dasein-відповідну загальну патологію, поділивши всі захворювання на чотири групи з урахуванням порушеної складової екзистенції: 1) із залученням екзистенційної тілесності (провідна соматична складова); 2) порушення просторовості та темпоральності; 3) порушення сутнісної визначеності буття; 4) деформація відкритості й волі Dasein. Осягаючи себе як екзистенцію, людина знаходить свободу, яка фактично є вибором самого себе й власного буття-у-світі. Як зазначає Босс, свобода є фундаментальною характеристикою людського існування, оскільки свобода не те, чим володіють люди, а те, чим вони є за своєю суттю. Як універсальна характеристика людського буття, свобода стосується здатності людини обирати своє буття та керувати ним і безпосередньо пов'язана з відчуттям залежності, відчуження та відповідальності. Порушення екзистенції може виявлятися порушенням тілесного та/або психічного та/або психологічного здоров'я.

Здатність приймати рішення, яку вважають надважливою для істинної екзистенції, можлива лише в разі діалогічної відкритості людини до зовнішнього та власного внутрішнього світів. Найзагальнішими патогенними чинниками з погляду екзистенційної психології є відсутність внутрішньої узгодженості з власними діями і буттям та блокування діалогу з внутрішнім та/або зовнішнім світами. На думку Босса, психічні захворювання й будь-які хвороби – це порушення буття-у-світі, які виліковують завдяки розширенню поля бачення буття; розлади здоров'я – це порушення буття-у-світі та видозміна відкритості екзистенції.

Однак розглядаючи екзистенційно-феноменологічну психологію, не можна оминути погляди антипсихіатрії. Антипсихіатрія виникла в 60-ті роки у Великобританії як ідейний рух, спрямований на викриття насильства людини над людиною в усіх його формах (наприклад, клінічну психіатрію розглядають як знаряддя політичного насильства). Представники антипсихіатрії спираються на формулювання екзистенціалістів, доводять їх до абсурду і стверджують, що психічні хвороби є не хворобами, а іншим способом буття-у-світі. На основі положень екзис-

тенційно-феноменологічних концепцій, що їх проголошено теоретичною основою антипсихіатрії, представники антипсихіатрії обстоюють ідею цінності психозу з погляду трансцендентного, заперечують ендогенне походження психічних хвороб, а саму хворобу трактують як перехід до якісно нового стану.

Уперше думку про те, що девіації психозів не є просто ненормальністю, висловив Бінсвангер, хоча вона й не мала форми наукового висновку, а була однією з антитез міркувань. Згодом сумніви щодо ненормальності психічних хвороб висловлює Босс, стверджуючи, що шизофренік відкриває щось недоступне більшості вимірів буття внаслідок вищого рівня чутливості. Головним теоретиком та ідейним промотором антипсихіатрії вважають Р. Лейнга. Найвідоміша праця Лейнга «Розколоте «Я» [13] містить виклад концепції онтологічно захищеної особистості. Онтологічно захищена особистість здатна бути автономною індивідуальністю, тобто відчуває непохитну впевненість у власній реальності й ідентичності, а також у реальності й ідентичності інших людей. Онтологічно незахищена людина не має відчуття цілісності й відчуває себе споконвічно розщепленою на дух і тіло, ідентифікуючи себе найчастіше з «духом». Невтілене «Я» стає гіперсвідомістю й намагається встановлювати власні образи, свій унікальний внутрішній світ. Лейнг осмислює природу самосуперечливої «нещасливої свідомості», пов'язані з цим питання самотності, втрати сенсу життя, морального конформізму [12]. Сприймання психотиком власного «Я» унаслідок розколотості, суперечливості й заплутаності виявляється невпевненістю у власній ідентичності та страхом бути поглинутим. Власне невтільне «Я» замінено цілою системою новостворених «псевдо-«Я». Лейнг обстоює думку, що людина не може існувати без «свого» світу, а її світ не може існувати без неї [13]. Здатність психотика оберігати свій внутрішній світ від деструктивного впливу суспільної системи подвійних стандартів Лейнг визначає як основний критерій «нормальності» психотика, а саму шизофренію трактує як етап природного зцілення, вихід до царства «надздоров'я». Відштовхуючись від феноменологічного розуміння екзистенції, Лейнг говорить про однозначну недоступність стороннім особам внутрішнього світу іншої людини, отождожені слова й дії шизофреніка залишаються «нерозгорнутою книгою», поки ми не зрозуміємо їхнього екзистенційного контексту. Кожен індивід сам конструює свій світ і не може бути загальноприйнятих критеріїв для інтерпретації [13]. Формальна логіка міркувань Лейнга оминає лише неадекватність психіки психотика, яка внаслідок вираженої дезінтеграції є неспроможною до саморегулювання й фактично перетворюється на ізольовану від зовнішнього світу річ у собі: буття-у-світі трансформується в буття-у-собі.

Ролло Мей, якого називають найбільш екзистенційно орієнтованим представником екзистенційно-гуманістичної психології американського континенту, вважає визначальними апріорні структури інтенційності, тобто спрямованість людського буття за власні межі. Інтенційність, поєднана з прийманням життя таким, як воно є, з максимально повним проживанням його та відкритістю світові, характеризує сутність психічного здоров'я. Душевне здоров'я передбачає почуття особистої відповідальності й свободи творення власного життя. Передумовою й

виявом здоров'я є «ствердження себе, суспільства і Всесвіту» в їхній неподільності: саме соціальну «інтегрованість» вважають критерієм «цілісності» [3].

Проблема людини і світу є центральною і в концепції австрійського психотерапевта Віктора Франкла, який вважає трансценденцію однією з основних властивостей людського існування. Людина не лише виходить за власні межі до світу, а й ще більше стверджує своє буття стосовно того, яким воно має бути. Франкл розглядає цей процес як піднесення над рівнем соматичного й психічного та входження до сфери суто людського. Адже ні соматичне, ні психічне самі собою не відображають Людину: це тільки дві її грані. Для людського існування характерне подолання кордонів середовища проживання виду *homo sapiens*. Наріжним питанням концепції В. Франкла є прагнення смислу, який людина знаходить, пізнаючи світ і власну сутність.

Людина прагне вийти – і виходить – за власні межі, у світ, і справді досягає його – світу, наповненого іншими людьми й спілкуванням з ними, смислами та їхньою реалізацією. Цю сферу створив новий вимір, поетичний вимір духу [4].

Екзистенційний аналіз Франкла визначає два чинники, патогенні в широкому розумінні: відсутність внутрішнього узгодження з власними діями та буттям і відсутність діалогу (внутрішнього діалогу та/або діалогу зі зовнішнім світом). Франкл обстоює думку, що світ – це не тільки наші суб'єктивні проекти, він існує об'єктивно й незалежно від нас, а сенс не знаходиться й не створюється сам собою – його потрібно шукати й знаходити. Реалізуючи сенс, людина реалізовує себе. «Хто має ДЛЯ чого жити, може перенести будь-яке ЯК», – писав Ф. Ніцше. Основою здатності приймати й реалізовувати власне рішення є одвічно притаманна людині діалогічна відкритість до світу зовнішнього та внутрішнього. Існувати – значить постійно виходити за межі самого себе. Людська свобода полягає в здатності людини відокремлюватися від самої себе. Людина не є вільною від обставин, але вона вільна обрати власну позицію стосовно них.

Екзистенційний аналіз спрямований пізнавати формування та функціонування системи конструктів «Я-і-Світ», як концепції, яка визначає особливості сприйняття світу й самосприйняття [7, 14]. Б'юдженталь вважає, що система конструктів «Я»-і-«Світ» – центральний елемент у функціонуванні особистості, джерело життєвих проблем та емоційного дистресу. Система є своєрідним «скафандром», який робить можливим життя людини у світі, який не має в екзистенційному аспекті абсолютної структури та змісту. Ця система конструктів підтримує, захищає й полегшує життя, а водночас здатна обмежувати й унеможлиблювати ефективність у разі ригідності. Ригідність системи конструктів «Я»-і-«Світ» можна розглядати як межовий стан для розладів здоров'я [7]. Насамперед у цій ситуації йдеться про здоров'я психічне: екзистенційні положення про свободу волі й свободу вибору стверджують, що «скафандри» можна змінити, щоб вони були пристосованішими й ефективнішими. Якщо нема обмежень навколо значущих структур «Я»-і-«Світ», людина спроможна відкривати нові шляхи власного існування та осягання свого життєвого світу, що є передумовою спонтанного самороз-

Проблема людини і світу в екзистенційно-феноменологічних концепціях здоров'я 245
вितку та/або можливостей адаптації до змінних чи проблемних умов зовнішнього світу.

Ідеї екзистенційно-феноменологічної психології є стрижневими для салютогенетичної концепції Аарона Антоновського. Антоновський [15] формулює поняття «відчуття когеренції», яке, на його думку, є потенційним гарантом адекватності копіngu, а також розглядає його як стрижневий елемент психологічного здоров'я й визначальний чинник для досягнення та підтримання здоров'я фізичного. Відчуття когеренції є конструктом із трьох складових: відчуття зрозумілості (comprehensibility) – переконання в тому, що світ є зрозумілим, багатозначним, послідовним, а не хаотичним, випадковим та непередбачуваним; відчуття самозарадності (manageability) – переконання у власній здатності зарадити собі, покладаючись на власні ресурси або сторонню допомогу; відчуття сенсовності (meaningfulness) – переконання, що життя має сенс, а його вимоги гідні того, щоб відповідати їм.

Підсумки. Проблему «Людина-і-світ» в екзистенційно-феноменологічних концепціях розглядають у двох головних аспектах: людину розуміють як буття-у-світі або як неперервність процесу життя; життя людини можна пізнати за допомогою аналізу її взаємодії з екзистенційними чинниками (свобода, відповідальність, сенс життя та безсенсовність, тривога, провина, час).

Людина – це буття-у-світі, неперервність процесу якого неподільно пов'язана зі самістю людини та її світом як контекстом життя. Чотири основні виміри екзистенції людини – фізичний, психічний, соціальний та духовний – є окремими вимірами життя. Кожен з цих вимірів є відносно незалежною системою реляцій зі світом, його переживання і формування власних установок щодо цього. Самість забезпечує інтеграцію окремих вимірів та їхній взаємовплив. Адекватність функціонування кожного з вимірів стосується певного аспекту здоров'я. Дисфункція одного з вимірів може поєднуватися з розладами окремого аспекту здоров'я. Дисфункція самості супроводжується порушеннями всіх складових здоров'я. Провідною передумовою здоров'я є істинність існування: автентичність, пов'язана з відчуттям авторства життя; усвідомлення власного способу конструювання світу й відкритість світові; розуміння ймовірнісного характеру буття.

Саме екзистенційно-феноменологічний підхід дає підстави для виокремлення психологічного компонента здоров'я людини й розмежування понять здоров'я психічного та здоров'я психологічного. Екзистенційні характеристики є критеріями, на підставі яких можна визначати рівень психологічного буття людини як вияву її психологічного здоров'я.

-
1. *Летуновский В.* Экзистенциальный анализ. История, теория и методология практики. – Дисс. канд. психол. н. – М., 2001. – 173 с.
 2. *Леонтьев Д.* Что такое экзистенциальная психология? // Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии / Под ред. Д. А. Леонтьева, В. Г. Щур. – М.: СМЫСЛ, 1997. – С. 40–54.
 3. *Мэй Р.* Искусство психологического консультирования. – М.: НФ «Класс», 1994.

4. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М.: Прогресс, 1990. – 358 с.
5. Франкл В. Воля к смыслу. – М.: ЭКСМО-ПРЕСС, 2000.
6. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов. – М.: «Политиздат», 1989. – С. 319–344.
7. Братченко С. Л. Экзистенциальная психология глубинного общения: уроки Джеймса Бюдженталя. – Москва: «Смысл», 2001.
8. Бінсвангер Л. Бытие-в-мире. – М., 1999.
9. Абросимова Е. А. Уязвимость экзистенциальной психологи // <http://www.hpsy.ru>
10. Летуновский В., Есельсон С. Экзистенциализм в психологи // <http://www.hpsy.ru/public>
11. Летуновский В. В. Экзистенциальная психотерапия и телесность человека // Вопросы ментальной медицины и экологии. – 2002. – Т. 8. – № 3. – С. 85–87.
12. Горностай П. П. Антипсихиатрия // Психология личности: словарь-справочник / Под. ред. Горностай П., Титаренко Т. – К.: «Рута», 2001.
13. Лэйнг Р. Разделенное Я (Экзистенциальное исследование душевного здоровья и сумасшествия). – СПб, 1995. – 352 с.
14. Рассел Д. Экзистенциально-гуманистическая психология // <http://www.hpsy.ru/public>
15. Antonovsky A. Rozwiklanie tajemnicy zdrowia. – Warszawa. – 1995. – 195 s.

**A HUMAN BEING-AND-THE WORLD
IN THE EXISTENTIAL-PHENOMENOLOGICAL CONCEPTS OF HEALTH**

Inna Halets'ka

*Ivan Franko National University of L'viv, Universytets'ka St., 1
L'viv 79000, Ukraine, cpdfd@franko.lviv.ua*

A problem of a human being-and-the world in the existential-phenomenological concepts is considered in two main aspects: a person is comprehended as a being-in-the world; a person's life is recognized using analysis of his interaction with the existential factors (freedom, responsibility, sense of life and inanity, anxiety, guilty, time). The basic prerequisite for the health is the truth of existence: authenticity is related to the feeling of life creation/authorship; comprehension of the own way for the world's design and openness to the world; understanding of the probable character of a being. Existential-phenomenological approach reveals reasons for separating of the human health psychological component and such separation of concepts as mental health and psychological health.

Key words: existential-phenomenological psychology, mental health, psychological health.

Стаття надійшла до редколегії 08. 04. 2004

Прийнята до друку 10. 08. 2004